

Yogesh Haribhau Kulkarni • You

Al Advisor (Helping organizations in their Al journeys) | PhD (Geometric Modeling) | Tech Colum...

now • 🕓

Wish to share today's article from my weekly column "तिसरा मेंदू" (Third Brain) titled "उथळ पाण्याला खळखळाट फार (Empty vessels make the most noise)" which has been published in the Marathi newspaper, Sakal! (pic below)

I'm thankful to Sakal Media Group for providing a platform to share these important insights with our local community.

Any comments? I'd love to hear your thoughts! >> 11

Sakal Media Group Abhijit Pawar Samrat Phadnis Niranjan Agashe

#AI #ArtificialIntelligence #mentalmodels #Intelligence #training #CommunityConnect

#SakalNewspaper #MarathiMedia #Marathi #India #Pune #MVPBuzz #GDE #dunningkrugereffect

तिसरा मेंदू

डॉ. योगेश हरिभाऊ कुलकर्णी

रवर्षी फेब्रुवारी महिना येऊ लागला की, देशात अर्थतण्ज्ञांची लाट येते. कारण दिशात अर्थतंग्ज्ञाच। लाट अर्थसंकल्प घोषित होणार असतो म्हणून. केंद्रीय स्पर्धापरीक्षेची तयारी करणारा रमेशही त्याला कसा अपवाद असेल? तो कररचना, अनुदान आणि वित्तीय धोरणांवर आत्मविश्वासाने लागतो, अगदी अर्थमंत्र्यांच्या आविर्मावात. एक-दोन रमेश क्रिकेट-विश्लेषक होऊन जातो. टीव्हीवर खेळपट्टी बधून ती कोणाला साथ देईल, याचा अंदान तो छातीटोकपणे सांगतो. जगात कोठेही युद्धाचे वारे वाहायला लागले की रमेश सामरिकनीतिण्य म्हणून तयार. कोणी, कुठून आणि किती सैन्य तैनात केले पाहिजे, याचा सखोल आराखडाच तो जाहीर करतो. एवढ्या विविध विषयात मुशाफिरो करणाऱ्या रमेशला त्याच्या वैयक्तिक आयुष्यात 'प्रीलिम परीक्षा' काही सुटत नाहीये; अनेक वर्षे झाली तरी. वित्तीय तूट आणि व्यापारी तूट यातील फरक काय, या प्रश्नावर तो अजूनही गडबडतो. हे काही अपवादात्मक उदाहरण नाही. तुमच्या आसपास असे अनेक 'बहुआयामी तज्ज्ञ' तुम्ही पहिले असतील. अशा अतिआत्मविश्वासी पण पोकळ विज्ञनेच्या

उथळ पाण्याला खळखळाट फार

उदाहरणास 'डनिंग-क्रुगर इफेक्ट' मेंटल मंडिल (मन : प्रारूप अथवा विचार-चित्र) म्हणतात. सोच्या भाषेत, सराटीतील म्हणीनुसार 'उध्रळ पाण्याला खळखळाट फार'. हा एक 'कॉमिटिव्ह बायस'चा (पूर्वप्रहृदिक्त विचारसरणी) प्रकार आहे अथे अस्परूप ज्ञान किंवा समता असणाऱ्यांना आपण 'लयं भारी' असा आत्मविश्वास असतो.

१९९५मध्ये मानसशास्त्रज्ञ डेव्हिड डर्निंग आणि जस्टिन क्रुगर यांनी हे 'मेंटल मॉडेल' जगासमोर आणले. यामागची कहाणी गंमतीशीर आहे. एका माणसाने चेहऱ्यावर लिंबाचा रस लावून दोन बँका लटल्या, कारण त्याचा विश्वास होता की त्यामुळे तो सीसीटीव्ही कॅमेऱ्यांना दिसणार नाही! पण त्याला स्वतःच्या अज्ञानाची जाणीव नव्हती. जितकं कमी माहिती असतं, तितकं आपल्याला माहीत नसल्याचंही माहीत नसतं. जे लोक नवखे असतात, त्यांच्याकडे स्वतःच्या कौशल्याचं अच्क मूल्यांकन करण्यासाठी पुरेशी माहिती नसते, त्यामुळे ते स्वतःला खूप हुशार समजतात. उलट जे खरे तज्ज्ञ असतात, ते अनेकदा स्वतःच्या क्षमतेबद्दल संकोच करतात, कारण त्यांना वाटतं की इतरांनाही तितकंच ज्ञान आहे. भारतात स्पर्धापरीक्षा देणाऱ्यांमध्ये, टीव्ही-सोशल मीडियावरील चर्चांमध्ये, आणि व्हाँट्सअँप

युनिव्हसिंटीमधून पदबी घेतलेले लोक भौगोलिक राजकारण, वैद्यकीय शास्त्र आणि राज्यघटना यांवर निर्विवाद मतं मांडताना दिसतात. कोविड-१९ च्या काळात. कितीतरी लोक कोणती औषधं चालतात हे टामपणे सांगत होते. कंपन्यांमधील नुकतेच रुजू झालेले, नावाजलेल्या कॉलेजमधून शिकलेले कर्मचारी अनेकदा बैठकींमध्ये अतिसोप्या कल्पना मांडतात, त्यामागच्या गुंतागुंतीची त्यांना जाणीव नसते. अनुभ व्यवस्थापक मात्र विचारपूर्वक निर्णय घेतात, जे समजून घेऊन पुढे जातात. बरेचदा निर्णय हे केवळ तांत्रिक अथवा आर्थिक बाबींवर अवलंबून नसतात. मानवी संबंध, कंपनीतील राजकारण हे भारी पडत असते आणि तेथे अनुभवाशिवाय गत्यंतर नसते. पहिल्यांदाच व्यवसाय करणारे काही उद्योजक, आपल्या आजमावून न पाहिलेल्या कल्पनांनी गुगल-मायक्रोसॉफ्टसारखी कंपनी उभी करणार असल्याचा आत्मविश्वास बाळगतात. केवळ सादरीकरण आणि दर्दम्य विश्वास घेऊन ते बाजारात उडी घेतात. ज्याचा अभ्यास केला नसतो,अशा क्षेत्रांत केवळ 'ईप्रेशन' महत्त्वाचे टरत नाही, तर कामातून स्वतःला सिद्ध करावे लागते. 'डर्निग-क्रुगर इफेक्ट' समजून घेण्यामागचा उदेश इतरांची खिल्ली उडवणे नाही, तर स्वतःकडे होळसपणे पाहणे हा आहे. आपल्यापैकी प्रत्येकालाच

काही ना काही गोष्टी अज्ञात असतात. विशेषतः नवीन क्षेत्रांमध्ये. सगळेच काही 'इलॉन मस्क' नसतात की जेथे जाईल त्यात च्या मिळवेल. सर्वसामान्यांना यशासाठी गरज असते तो अपार कष्टाची, बौद्धिक क्षमतेची आणि महत्त्वाचे न्युणजे नप्रतेची; 'क्षणजेच 'मला माहीत नाही' हे स्वीकाएण्याची आणि त्यात लाज न वाटण्याची क्षमता. आपण या 'मंटल मंडिल'ने प्रासलो आहे का हे शोषण्यासाठी स्वतःला काही प्रश्न विवाहन्या. या विश्वयावर आस्पिक्शवासाने बोलायला माझ्याकडे पुरेसा अनुभव आहे का, मी अशा लोकांशी चर्चा केली आहे का, जे माझ्याशी असहमत आहेत किंवा ज्यांना अधिक माहिती आहे? मी ठाम बोलतीय, पण हे खरंच जानावर आधारित आहे का?

बालतात्, पण ह खरच जानांबर आधारत आह का? भारतीय परंपरेतील एक मुंदर विचार आहे, खरा विद्यान तो नारी की ज्याला समाळ माहीत आहे, तर तो आहे ज्याला हे माहीत आहे की, 'आपल्याला अजून बूर काही माहीत नाही.' सोशल मीडियाच्या युगात प्रत्येकाकडे एक माईक आहे. सर्वांना व्यवत होण्याची मुभा आहे. अशा काळात, 'इनिंग-क्रुग' इफेक्ट' ही केवळ सावपांगरीची गोष्ट नाही, तर दिशा दाखलगारे एक मानसिक होकाचंत्र आहे. ते आपल्याला सांगते की, बोलण्याआधी थांबून विचार कर, लिहण्याआधी वाच, नेतृत्व करण्याआधी कार्यकर्ता हो.